

O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida 2014-yil 19-dekabrda 0055-raqam bilan qayta ro'yxatga olingan.

2023-yil.

12-son.

TIL VA ADABIYOT

TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
ДОШКОЛЬНОГО И
ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Tahrir hay'ati:

Hilola UMAROVA
Dilshod KENJAYEV
Nizomiddin MAHMUDOV
Yorqinjon ODILOV
Nasirullo MIRKURBANOV
Jabbor ESHONQULOV
Valijon QODIROV
Baxtiyor DANIYAROV
Abdurahim NOSIROV
Tolib ENAZAROV
To'lqin SAYDALIYEV
Ravshan JOMONOV
Zulxumor MIRZAYEVA
Qozqoqboy YO'LDOSHEV
Tajixon SABITOVA
Salima JUMAYEVA
Nilufar NAMOZOVA
Qayum BAYMIROV
Adiba DAVLATOVA
Lutfullo JO'RAYEV
(bosh muharrir o'rinbosari)

Bosh muharrir

Bahodir JOVLIYEV

Sahifalovchilar:

Akmal FARMONOV
Gulnoza VALIYEVA

Nashr uchun mas'ullar:

Nilufar NAMOZOVA
Nigora URALOVA
Nargis BOBODJANOVA

Tahririyat manzili:

100038, Toshkent shahri
Navoiy ko'chasi 30-uy.
Telefon: (98) 121-74-16,
(71) 233-03-10, (71) 233-03-45,
(71) 233-03-67.
e-mail: til_adabiyot@umail.uz
vab-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

Jurnaldan ko'chirib bosilgan maqolalar "Til va adabiyot ta'limi" dan olindi, deb izohlanishi shart.

Jurnalda nashr etilgan maqolalarda mualliflarning tahririyat nuqtayi nazariga muvofiq kelmaydigan fikr-mulohazalari bosilishi mumkin.

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqriz qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Mualliflarning ismi va familiyasi shaxsini tasdiqlovchi pasportiga muvofiq yoziladi.

Bosmaxonaga. 2023.21.12. da topshirildi. Ofset usulida chop etildi. Qog'oz bichimi 60x84/8. Shartli bosma tabog'i 6,0. "Arial" garniturasini. 10, 11 kegl. "ECO TEXTILE PRODUCT" MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Manzil: Toshkent sh. Mirobod tum., Matbuotchilar ko'chasi 32-uy. Buyurtma ___ Adadi 2420 nusxa. Bahosi keltirilgan narxda.

TIL VA ADABIYOT

TA'LIMI

Я ПРЕПОДАВАНИЕ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE TEACHING

jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosati qarori bilan Filologiya hamda Pedagogika fanlari bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari (PhD, DSc) asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashr.

MUNDARIJA

Baxtiyor Mengliyev. Badiiy asar tahliliga sistemaviy yondashuv	3
Zilola Salisheva. Monologik nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishda noan'anaviy dars shakllarining o'rni	6
Gulnoz Komilova. Ingliz tili mashg'ulotlarida katta va kichik guruhlar bilan ishlashning ahamiyati	8
Shaxlo Xidoyatova. Uzluksiz ta'lim tizimini rivojlantirishda pedagogning o'rni	10
Hushnoza Abduvohidova. Ingliz va o'zbek tillarida qishloq xo'jaligiga oid birikmalarning qiyosiy tahlili	12
Aisafar Murtazayeva. Nutq kompetensiyalarini rivojlantirishda lingvodidaktikaning ahamiyati	14
Iroda Mamarajabova. "Vaqf" konseptiga oid birliklarning tarixiy tadqiqi	15
Gulmira Turdiyeva. Ijobiy his-hayajonni ifodalovchi leksemalarning semantik tasnifi	17
Elyor Imomov. Prerequisites for the emergence of professional lexis	19
G'ofir Hamroyev. Ko'rib tushunish – kasbiy malakani rivojlantiruvchi muhim ko'nikma	20
Muhammadjon Ergashev. Terminologik lug'atlar yaratishning asosiy masalalari	23
To'lqin Tog'ayev. Til siyosati va tilni rejalashtirish tushunchalari	25
Maftunaxon Ubaydullayeva. Turli tizimli tillarda "gender" atamasining qo'llanilishi	27
Obodon Adizova. Fransuz va o'zbek to'y marosimlari turlari, mohiyati va xususiyati	28
Saodat Shamaqsudova. Ilmiy-ommabop asarlarning lisoniy va uslubiy xususiyatlari	30
Xurshida Xamrakulova. Bolalarga atab aytilgan qo'shiqlarning xususiyatlari	32
Feruza Sultonqulova. Usmon Azimning tanosib san'atidan foydalanish mahorati	34
Rayhon Ergasheva. Sirojiddin Sayyid she'riyatida Alisher Navoiy va Bobur siymosi	35
Ro'zixon Usmonova. Jahon adabiyotida II jahon urushi manzaralari	36
Rayhona Narziqulova. Fentezi janrining lisoniy ifoda vositalari	38
Yorqin Nurmatov. Some aspects of translation of Chinese medical terms	40
Odina Ahmadjonova. Kompetensiya, kompetentlik tushunchalari, ilmiy sharhi va mohiyati	42
Mehrinisa Sulaymanova. O'zbek va qirg'iz xalqining taqinchoqlar bilan bog'liq magik-fetishistik qarashlarining kelib chiqishi asoslari	43
E'tiqodxon Ataqulova. "Sart" so'zi atrofidagi maqolalarda polemikaning namoyon bo'lishi	45
Malika Narzullaeva. Classification of academic words found in the works of researchers: a literature review	46
Mashhura Saydaliyeva. Gapiirish nutq faoliyati turi va malaka sifatida	47
Erkin Raxmonov. Ajib muammoli adabiy usul	Muqovoning 3-beti
Irina Morozova. Лингвокультурологический аспект в обучении русскому языку как иностранному	49
Гульшод Хамраева. Лексико-стилистическая и морфолого-стилистическая парадигма наречий русского языка	51
Эльвира Минибаева. Способы образования слов	52
Саодат Юлдашева. Роль и значение русского языка в современном обществе	53
Саодат Магдиева. Притчевые элементы в пьесе «нравственного эксперимента» А.Дударева «Рядовые»	55
Акбар Джуманов. Поэзия периода независимости	57
Феруза Жумаева. Частеречная транспозиция в русском и узбекском языках: конъюнкционализация	59
Ольга Калинина. Использование новых методов в изучении русского языка в вузах	62
Комилхон Ходжаев. Концепции верности и измены в художественной литературе	64
Сурайё Хамраходжаева. Методическое обеспечение развития умений креативной письменной речи на основе исследованных теоретических положений и их апробация в ходе опытного обучения	68
Дильфуза Эргашева. Семья и семейные ценности в творчестве Л.Улицкой	70
Азиза Бедилова, Саодат Исмаилова. Метод проектов как развитие креативности у студентов	72
Амина Атабекова. Использование технологии педагогических мастерских при обучении русскому языку будущих дипломатов и политологов	76
Анатолий Лиходзиевский. «Он говорил о временах грядущих...»	78
Гулбахор Хаджикурбанова. Языковые тенденции среди молодежи	80

“Ingliz, italyan va o‘zbek folklor matnlarida genderning til vositalarida ifodalanishi” mavzusida lingvistik tadqiqot olib borgan M. Abduvaxobovanning bayon etishicha, gender tadqiqotlariga roman tillaridan ko‘ra german tillarida ko‘proq e‘tibor qaratilgan [4: 15]. Shuningdek, u aynan ingliz tili doirasida “gender” terminining vujudga kelishiga ikki qarama-qarshi jinsni bildiruvchi maxsus kategoriyani shakllantirish sabab bo‘lgan, deya taxmin qiladi. Ammo hozirda jamiyatshunoslar tomonidan “jins” va “gender” tushunchalari aynan ingliz tilida bir-biriga zid hisoblanmoqda. M. Abduvaxobova sotsiomadaniy hodisa sifatida shakllanayotgan “gender” termini haqida firka bildirar ekan, uning vujudga kelishi “biologik jins” bilan bog‘liq ekanligini yozadi [4: 15].

“Ingliz va o‘zbek tillari frazeologizm va paremiyalarida gender aspektining qiyosiy tipologik tadqiqot” mavzusida ilmiy izlanish olib borgan o‘zbek tilshunosi G. Ergasheva gender terminining qo‘llanish xususiyatlari haqida alohida to‘xtalib o‘tadi. Uning fikriga ko‘ra, gender termini tilshunoslikka ijtimoiy fanlar sohasidan kirib kelgan [3: 30]. U o‘z lingvistik tadqiqotlarida “gender” termini qo‘llanilishi yuzasidan qiyosiy tahlillar terminologik adekvatlik tamoyiliga amal qilgan holda olib borilganini qayd etadi: *Har ikki tilda gender bir vaqtning o‘zida shaxsning ijtimoiy va madaniy shartlashgan erkaklik va ayollik xususiyatlarini o‘zlashtirish jarayoni va natijasini ko‘rsatuvchi tushuncha sifatida talqin qilinadi* [3: 30].

Yuqoridagi ilmiy nashrlarni o‘rganib chiqib shuni aytish mumkinki, muayyan terminning bir necha tillarda qo‘llanish xususiyatlarini qiyosiy tahlil qilishdan avval atamaning adekvatligiga e‘tibor berish lozim.

Ingliz tilida biologik jins va ijtimoiy gender uchun alohida terminlar mavjud bo‘lib, kitobxonlarning barchasi buni farqlay oladi. Ya‘ni, biologik jins uchun “sex” leksemasi ishlatilsa, ijtimoiy sohada esa dastlab ingliz tiliga grammatik kategoriya sifatida kirib kelgan “gender” atamasidan foydalaniladi.

Rus tilida esa gender tushunchasini qo‘llash bilan bog‘liq lingvistik muammolar ham kuzatiladi. Garchi rus ilmiy diskursida “gender” termini keng qo‘llanib kelinadigan, ayrim mualliflar tomonidan uning o‘rniga “пол” leksemasidan foydalansih holatlari ham kuzatiladi. Shuningdek, “пол” so‘zi ishtirok etgan so‘z birikmalari ham ilmiy nashrlarda ko‘zga tashlanadi. Misol uchun: *социальный пол, полоролевая дифференциация* va boshqalar.

Bundan ko‘rinib turibdiki, rus tilida gender leksemasining qo‘llanilishi doirasida tilshunos olimlarning qarashlari turlicha bo‘lib, aynan shu masala bilan bog‘liq munozarali jihatlar mavjud. Xususan, S. Ushakinning quyidagi fikrlari e‘tiborimizni tortdi: *Rus tilida gender atamasi o‘ziga xos tushunchaga ega bo‘lmaganligi sababli, uni “ijtimoiy jins” va “biologik jins” atamalarini bilan chegaralash kifoya qiladi* [3: 33].

S. Ushakinning A. Kirilina, M. Krongaus kabi boshqa zamondoshlari fikriga ko‘ra, rus tilshunosligida “gender” terminini qo‘llashdan to‘liq voz kechishning imkoni yo‘q. Buning sababi sifatida M. Krongaus rivojlangan davlatlarda, qolaversa, G‘arb mamlakatlarida “gender” terminidan ommaviy tarzda foydalanish bosqichiga o‘tilgani, hattoki ilmiy bo‘lmagan diskurslarda ham siyosiy va ijtimoiy tenglikni ta‘minlash va ifodalash maqsadida “sex” so‘zini “gender” bilan almashtirish taklif etilayotganini e‘tirof etadi [4: 520].

Turli tizimli tillarda “gender” termini qo‘llanilishi bilan bog‘liq muammolarni o‘rganar ekanmiz, har bir tilda ular o‘ziga xos lisoniy birliklar orqali ifoda etilishining guvohi bo‘ldik. Gender va diskursga oid tadqiqot ishlarini tahlil qilish jarayonida gender tilshunosligining asosiy tushunchalari va iboralari ko‘zga tashlandi. O‘zbek tili leksik sathiga genderologiyaga oid atamalarning ijobiy qabul qilinishi va iste‘mol qilinishi bilan bir qatorda, ayrim holatlarda, aynan shu genderni chetlab o‘tish uchun uning ma‘nosini ifodalab beruvchi so‘zlar va so‘z birikmalari-dan foydalanish holatlari ham tez-tez uchrab turadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sadiqi F. Women, gender and language in Morocco. – Leiden: Brill NV, 2003.
2. Gender kun tartibida. Gender bo‘yicha qo‘llanma. – Toshkent: O‘zbekiston xotin-qizlar qo‘mitasi, “Gender va taraqqiyot” byurosi, 2000.
3. Ergasheva G.I. Ingliz va o‘zbek tillari frazeologizm va paremiyalarida gender aspektining qiyosiy tipologik tadqiqoti. – Toshkent, 2011.
4. Abduvaxobova M.A. Ingliz, italyan va o‘zbek folklor matnlarida genderning til vositalarida ifodalanishi. – Toshkent, 2019.
5. Кронгауз М.А. Sexus, или проблема пола в русском языке // Русистика. Славистика. Индоевропеистика, 1996, 510–525.
6. Крилина А.В. Гендер: лингвистические аспекты. – Москва: Институт социологии РАН, 1999.

Obodon ADIZOVA,

filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

FRANSUZ VA O‘ZBEK TO‘Y MAROSIMLARI TURLARI, MOHIYATI VA XUSUSIYATI

Annotatsiya. Maqolada fransuz va o‘zbek folklorshunosligida to‘y marosimlarining mohiyati, mavzuiy turlari va badiiyati, ularning kelib chiqishi, evolutsiyasiga oid ma‘lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: folklorshunos, xalq og'zaki ijodi, to'y, mavsumiy, oilaviy marosim, urf-odat, tarixiy etnografiya, an'ana, milliylik, qadriyat.

Annotation. The article provides information about the essence, thematic types and artistry of wedding ceremonies in French and Uzbek folklore, their origin and evolution.

Keywords: folklorist, folklore, wedding, seasonal, family ritual, custom, historical ethnography, tradition, nationality, value.

Аннотация. В статье представлены сведения о сущности, тематических видах и художественности свадебных обрядов во французском и узбекском фольклоре, их происхождении и эволюции.

Ключевые слова: фольклорист, фольклор, свадьба, сезонный, семейный обряд, обычай, историческая этнография, традиция, национальность, ценность.

Marosim inson hayotidagi muhim voqealarni nishonlashga qaratilgan, rasmiy va ruhiy vaziyatda o'tadigan, o'z ramziy harakatlariga hamda maxsus aytim-qo'shiqlariga ega hayotiy tadbir. Marosim – insonga sihat-salomatlik tilash, uning turmushida to'kin-sochinlik, kundalik hayotida omad keltirish yoki inson hayotining muhim nuqtalarini qayd etish, nishonlash maqsadida maxsus o'tkaziladigan, xalq orasida qat'iy an'anaga kirib qolgan xatti-harakatlar majmuyidan iboratdir. Marosimlar an'anaviy xarakter kasb etadi. Har bir marosim o'ziga xos tuzilishga ega. Marosimlar ijtimoiy hayotning tarkibiy qismi sifatida undagi taraqqiyotning muntazam shakli o'zgarishlari bilan uzviy bog'liq holda rivojlanib boradi.

Oilaviy marosimlar xalq ma'naviyatining tarkibiy qismi, muhim axloqiy qadriyati, ta'sirchan tarbiya vositasi sanaladi. Oilaviy marosimlar jarayonida namoyon bo'ladigan odob-axloq, mehr-oqibat kabi xislatlar yoshlar ma'naviyati shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Marosim va bayramlar inson hayotining uzviy qismi hisoblanadi. Har bir kishining shaxsiy hayotida shunday muhim voqealar, bosqichlar mavjudki, ular alohida e'tiborni, xursandchilikni taqozo qiladi. Bu hodisalar o'ziga xos tantana va bayram tarzida nishonlanadi.

Folklorshunoslikda oilaviy-maishiy marosimlar muhim ahamiyatga ega. Chunki insonning asosiy umri oilada kechadi. Insonning tug'ilishini, kamolotining ma'lum bosqichi, yaxshi kunlari, vafotini oilada maxsus marosimlar orqali qayd etish esa o'ziga xos an'anaga aylangan. Bu an'ana barcha xalqlar orasida bor. Inson hayotiga aloqadorligiga ko'ra oilaviy-maishiy marosimlar to'y va motam marosimlari folkloriga bo'linadi.

To'y marosimi folklori. To'y dunyoning barcha xalqlariga xos marosimdir. "To'y" atamasi "to'ymoq", "el-yurtga ziyofat bermoq" ma'nolari orqali muayyan kishi hayotidagi muhim burilish nuqtasini anglatadi. Binobarin, to'y ham moddiy, ham ma'naviy oziqlanish marosimidir. Barcha xalqlarda nikoh to'yi marosimlari nishonlanadi, lekin O'rta Osiyo xalqlarida xatna (sunnat) to'yi, beshik to'yi kabilar ham tashkil etilib boriladi. Bu marosimlar turli munosabatlar bilan o'tkazilganligi tufayli ularda ijro etiladigan folklor janrlari ham xilma-xil kasb etadi.

Beshik to'ylari folklori. Odatda, beshik to'yi oiladagi birinchi (to'ng'ich) farzand uchun o'tkaziladi va u tantanali qilinadi. Ba'zan oilaning moddiy turmush darajasi bilan bog'liq holda bu tartib o'zgarishi ham mumkin.

Nikoh to'ylari folklori. To'y marosimlari sirasida nikoh to'ylari rasm-rusmlarga, irim-sirimlarga boyligi, folklor materialining rang-barangligi bilan alohida ajralib turadi. Bunday rang-baranglik hamda ko'tarinki ruh marosimning maqsad va vazifasi bilan, insonning o'z hayotining yangi davriga qadam qo'yishini alohida quvonch orqali nishonlashi bilan bog'liqdir. O'zbek nikoh to'ylarining birinchi bosqichida o'lan va lapar kabi folklor janrlaridan keng foydalaniladi.

Fransiyada ham to'y eng go'zal va unutilmas marosim hisoblanadi.

Fransiyada bitta to'y tashkil qilish ancha qiyin, bu bir bayram kabi o'tkaziladi. Ba'zi hollarda eski fransuz qal'asi ijaraga olinib, marosim bayram sifatida o'sha yerda nishonlanadi. Ba'zan to'y marosimlari avtomobil va poyezdda ham o'tkazilishi mumkin. Bundan tashqari, deyarli barcha fransuz shaharlarida pravoslav cherkovlarida to'y marosimlari o'tkaziladi. Disneylendlarda ham to'y tashkil qilinishi mumkin. Bu to'y juda jozibali va qiziqarli bo'ladi.

Fransiya uslubida bayram va to'y tantana tadbirlarini tashkil etishda, birinchi navbatda, gul asosiy rol o'ynaydi. Fransuzlar gullarni tayyorlashga alohida e'tibor berishadi. Haq bir narsani mehmonlar uchun mahorat bilan tayyorlash lozim. Shu jumladan, har bir to'y bo'lib o'tadigan joy betakror bezatilgan holda bo'lishi kerak. Ayniqsa, joylarni bezashda Eyfel minorasi tasviri ifodasi pushti rangdagi gullar bilan bezaladi. Mehmonlar darhol bayramdagi kabi jam bo'lishadi va yaxshi kayfiyat bilan o'z tilaklarini bildirishadi.

Barcha to'ylar singari Fransuz to'ylarida ham musiq va qo'shiqlar fransuz uslubida bo'lishi shart. Eng yaxshi ijro jonli orkestr, eng yaxshi raqs vals hisoblanadi. Shuningdek, mehmonlarning kutib olinishi o'ziga xos bir an'ana hisoblanadi. Mezbonlar zararsiz hazil-mutoyibalar bilan mehmonlarni kutib olishadi hamda tadbir davomida mehmonlarga e'tibor qaratib turishadi.

Fransiyada yangi turmush qurgan yoshlar eski an'ana va urf-odatlariga sodiq qoladilar. Bunda, odatga ko'ra, ikki tutqichli katta idishdan o'zlarining baxtlari uchun suv ichishadi. Fransiyaning to'y an'analarga ko'ra, qarindoshlar va do'stlar uyning derazalari ostida baland ovozda "konsert" uyushtirishadi. Buning uchun ular qoshiq, qozon, qopqoq va boshqa idishlardan foydalanadilar. Tinchlik va nafaqaga chiqish imkoniyatini olish uchun yangi turmush qurganlar mehmonlarga

atirlar va ichimliklar olib kelishlari kerak. Kelin uchun to'y kuni uning hayotidagi eng muhim kunlardan biri sanaladi. To'y an'analarini ko'pincha mintaqadan mintaqaga, mamlakatdan mamlakatga, shaharlardan qishloqlarga o'tgan sari bir-biridan farq qiladi. Shu bilan birga, umumiy jihatlari ham saqlanib qolgan. Masalan, odamlar asal oyi o'yinlarining ba'zi eski urf-odatlaridan voz kechishsa-da, ammo yoshlar zamonaviy uslubni qo'llab-quvvatlashadi.

“An'ana”, “urf-odat”, “marosim” kabi tantanalar bi-

lan bog'liq atamalar qotib qolgan tushunchalar emas. Ularning mazmuniga hayot rivojlanishi va turmush ehtiyojlari ta'sir etib turadi. Zero, ijtimoiy hayotning shunday muhim bir qonuniyati borki, u taraqqiyotning muntazam shakldagi o'zgarishlari bilan uzviy bog'liqdir. Binobarin, biror yangi narsa, hodisa vujudga kelganda, ikkinchisi rivojlanadi, uchinchi hayot talabiga javob bermay, o'z o'rnini boshqa shakllarga bo'shatib beradi va hokazo. Jumladan, hayotiy an'ana va bayramlar ham xuddi shunday qonuniyatlarga rioya qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Adizova O.I. The exceptional in the works of Van Gennep // International Journal of Social Sciences & Interdisciplinary Research, Comparative Study of Literature, Comparative Linguistics, Translation Studies, 2023, pp. 121–126, ISSN 2277-3630 (online).
2. Пропп В.Я. Фольклор и действительность. Избранные статьи. – Москва: Наука, 1976. – С. 16.
3. Narzullaeva D.B. History of the translation of the Quran into French // International Conferences, 2023, Vol.1, No.2, pp.116–118). <http://erus.uz/index.php/cf/article/view/1495>
4. Sarimsoqov B. O'zbek folklorining janr sostavi. O'zbek folklori ocherklari. Uch tomlik. 1-tom.– Toshkent: Fan, 1988. 82–83-betlar.

Tahlil

Saodat SHAMAQSUDOVA,
O'zbekiston Jurnalistika va ommaviy
kommunikatsiyalar universiteti dotsenti

ILMIY-OMMABOP ASARLARNING LISONIY VA USLUBIY XUSUSIYATLARI

Zamonaviy fan-texnika taraqqiyoti maxsus so'zlar, terminlarning tobora keng miqyosda iste'molga kirib kelishiga sabab bo'lmoqda. Bugungi kunda hatto yaqin o'n yil davomida ham fan tili hisoblanmagan kibernetika, EHM sohalari terminlari lug'ati kundalik iste'moldagi so'zlarga aylanmoqda. Bunda turmush tarzimizga fan-texnika yutuqlarining kirib kelishi bilan birga, ilmiy-ommabop nashrlarning keng tarqalayotgani ham muhim omil bo'lmoqda. Xalqning bilimni oshirishda ilmiy-ommabop nashrlarning hissasi katta bo'lmoqda.

Ilmiy-ommabop asar yaratishda muallif yoritayotgan sohasini puxta bilishi va uni ifodalashda tildan to'g'ri foydalana olishi darkor. Bu esa, muallifdan so'z boyligiga ega bo'lish va tilga doir so'z va iboralarni o'z o'rnida ishlata olish mahoratini talab etadi. Ushbu jarayonda muharrirlarning ham xizmat va vazifalari bor. Muharrir ilmiy-ommabop adabiyotning tili sodda, unda bildirilgan fikrlar aniq-tiniq bo'lishini ta'minlaydi. Bayondagi soddalik esa, tor mutaxassislikka oid so'zlar va murakkab hisob-kitoblardan voz kechish orqali amalga oshiriladi. Negaki, asosiy mavzuni yoritish uchun notanish so'zlar, terminlar hamda yangi atamalarni qo'llashda mavjud qoidalarga rioya qilish lozim. Murakkab sintaktik gap tuzilishlari ilmiy-ommabop adabiyotning o'qishli bo'lishiga xalal beradi. Quyida “Fan va turmush” jurnal-

idan olingan matnlar tahlili orqali fikrlarimizni izohlasak. “**Apofis**” sarlavhali ushbu matnning tarkibi shunday:

“Quyoshni tun ichida yo'qotishga chog'lanayotgan yer osti olami zimistonida yashaydigan **vayronagar** ulkan ilon qiyofasidagi Qadimgi Misr ma'budi **Apofis** nomi bilan ataluvchi **asteroid** Arizonadagi (AQSh) Kit Pit **observatoriyasi** olimlari Tolen, Toker va Bernard tomonidan 2004-yilda kashf qilingan. **Apofis orbitasi-**ning hisob-kitoblari shuni ko'rsatadiki, u 2029-yilda yerga o'ta yaqin – qariyb 37500 kilometr masofada uchib o'tishi kerak edi.

Bunday yaqinlashuvda Apofisning yer bilan to'qnashishi ehtimoldan uzoq emas. Turli ma'lumotlarga ko'ra, bu hodisa 2036-yilda ro'y berishi mumkin, to'qnashish ehtimoli **45000 dan 1ni** tashkil etadi.

Portlash kuchi asteroidning tarkibiga, shuningdek, zarb joyi va burchagiga ko'ra u yoki bu darajada o'zgarishi mumkin. Nima bo'lganda ham portlash minglab kvadrat kilometr maydonda ulkan vayronagarchilik keltiradi, lekin “**asteroid qishi**” singari uzoq muddatli ta'sir ko'rsatmaydi. **Hozirgi vaqtda unga asteroid trayektoriyasi va tarkibini aniqlash, shuningdek, zaruriy tadqiqotlar olib borish va uning koordinatini yanada aniq o'lchash uchun radiomayoq o'rnatadigan kosmik apparat yuborish rejalashtirilmoqda.** Eng